Petr Vopěnka (16. 5. 1935 − 20. 3. 2015)

Český matematik, zakladateľ pražskej školy teórie množín, ktorá má významné miesto vo svetovej matematike. Vopěnkova *Nová teória množín a polomnožín* (alternatívna teória množín) predstavuje iný prístup v matematickej teórii nekonečna. Zapojil sa aj do výskumov v oblasti filozofie vedy pod vplyvom Husserlovej fenomenológie. Bol nielen vynikajúcim znalcom, ale aj interpretom, filozofickej povahy vývoja matematických ideí. Výsledkami svojej vedeckej práce významne ovplyvnil topológiu, klasickú i neklasickú teóriu množín, filozofiu a históriu matematiky, ale aj názory o českej spoločnosti. Vychoval niekoľko generácií českých a slovenských logikov a matematikov.

Vyštudoval MFF UK v Prahe (1953 − 1958), bol posledným diplomantom E. Čecha. Na MFF UK zostal vedecky a pedagogicky pôsobiť, od roku 1964 ako docent. Viedol katedru matematickej logiky (1966 − 1969). V rokoch 1970 – 1989 mu nepovolili legálne cestovať do zahraničia. Menovanie vysokoškolským profesorom bolo navrhnuté vedeckou radou UK už v roku 1968, uskutočnilo sa však (z politických dôvodov) až v roku 1990. V januári roku 1990 bol zvolený za prorektora UK v Prahe. V rokoch 1990 − 1992 bol ministrom školstva ČR. Katedru matematickej logiky a filozofie matematiky viedol v rokoch 1992 – 2000. Od roku 2003 pôsobil aj na Západočeskej univerzite v Plzni.

Ukazoval matematiku ako úchvatný príbeh ľudských dejín – *Podivuhodný květ českého baroka* (1998; 2012), *Úhelný kámen evropské vzdělanosti a moci* (2000; 2011), *Meditace o základech vědy* (2001), *Vyprávění o kráse novobarokní matematiky* (2004), *Nová infinitní matematika – Prolegomena* (2014).

Z myšlienok

- *Matematika vyžaduje nesrovnatelně vyšší intelektuální schopnosti než pouhé používání rozumu. Je to do krajní přesvědčivosti vyvedené neustále se vyvíjející učení, do něhož ti více zasvěcení zasvěcují ty méně zasvěcené.*

- *Není druhé lidské činnosti, která by tak důvěrně provázela duchovní dějiny lidstva, a v posledních pěti staletích především Evropy, jako pěstování a vytváření matematiky… Abstraktní matematika svou nesmírně razantní a přitom přísně racionální tvůrčí silou zaplňuje duševní dimenzi Evropanů.*
- *Na dějinách matematiky můžete sledovat celý myšlenkový vývoj lidstva. Vezměte si jména velkých filozofů a zjistíte, že to byli matematici. Od Platóna až po Husserla.*
- *Náš svět je daný tím, že jsme to my, kdo se na něj dívá, ale vidíme jen to, co se nám ukazuje na obzoru… čísla a jejich poměry a vztahy hrají v našem světě zásadní roli.*

- *Eukleidovská geometrie je věda pevná, jasná, nejsou v ní žádné chyby, přiváděla pravdy k názoru. Logika je nástrojem pomocným, názor je místo, které nás spojuje s antikou. Středoevropské matematické myšlení bylo kdysi geometrickou velmocí a je chyba, že současné evropské školství od geometrie upouští, geometrie by ve výuce měla mít přednost před jinými vědami, neboť objevuje prostor, který zhmotňuje; je to zpřítomnělá nutnost.*
- *Matematika není vědou v obvyklém smyslu, neboť nemá svůj vlastní předmět studia, není vědou o živé či neživé přírodě, o zemi, o člověku, lidské společnosti jako je tomu v případě přírodních nebo společenských věd. Na druhé straně občas otevře další předmět studia spolu s vědou o něm, kterou nezřídka vybaví novými vhodnými nástroji a metodami zkoumání.*
- *Nemohu-li svobodně jednat, mohu vždy alespoň svobodně myslet.*

Dušan Jedinák